Trópusi orchideák

búvár zsebkönyvek

Móra

Trópusi orchideák

SULYOK–VARGA

Trópusi orchideák

BÚVÁR ZSEBKÖNYVEK

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ

ÍRTA DR. SULYOK MÁRIA

RAJZOLTA VARGA EMMA

A BORÍTÓT URAI ERIKA TERVEZTE

Nevüket mindig legendák övezték. Mondták őket húsevőknek, holott nem azok, mérgezőknek, pedig nem tartalmaznak mérgező anyagot. A „csodálatos" jelzőt ritka szép virágaikkal azonban mindenképpen megérdemlik. Akár néhány cm-es növényen ül az orchideavirág, és csak gombostűfej méretű, akár 2–3 m-es növényen nyílik tenyérnyi óriásként, minden más virágtól eltér jellegzetes szerkezetével. A nektárt kereső rovarokat, lepkéket vagy madarakat a feltűnő színekkel s az erős, fűszeres illatokkal csalogatja. A toktermésben rengeteg mikroszkopikus méretű mag fejlődik, egy-egy termésben akár kétmilliónyi is. A mag szél útján terjed, de csírázni csak meghatározott gombafajok jelenlétében tud. Az orchideáknak ugyanis jellemző tulajdonsága a *szimbiózis* is. A sarki vidékek és a sivatagok kivételével mindenütt élnek Földünkön orchideák, s az egész világon szigorúan védettek. Hazánkban 45 orchideafaj őshonos. *A kosborok* talán a legszebb vadvirágaink. A 25 000, egyes szerzők szerint ennél is több faj 85%-a azonban a trópusok és szubtrópusok lakója. Az orchideák zöme ún. *epifita* (fán lakó, de nem élősködő) életmódot folytat. Különleges gyökérzetükkel a fák kérgébe kapaszkodnak. E gyökerek képesek a levegőből vizet felvenni, sőt asszimilálni is. A szár megvastagodásából képződik az ún. *álgumó*, amely tartalék tápanyagot és vizet raktároz.

A XVII. sz. elején Hollandiába hozták be az első trópusi orchideákat. A kertészek csak nehezen jöttek rá üvegházi tartásuk titkára. A XIX. században valóságos „orchidealáz" tombolt, amikor egy-egy szép virágú növényért vagyonokat fizettek. Ez volt az orchideavadászat kora, amely sajnos sok fajt pusztított ki.

Ma már pontosan kidolgozott receptek vannak nevelésükre, nemesítésükre. A titokzatosság köde felszállt, de szépségük megmaradt, s népszerűségük napról napra nő.

1. Barkeria spectabilis. Hazája: Dél-Mexikó, Salvador, Guatemala. Magashegységi faj, 3500 méterig fordul elő. Fák, főképpen tölgyek törzsére vagy sziklákra telepszik. Szárgumója orsó alakú, pergamenszerű hüvellyel borított. Levelei hosszan kihegyezett hosszúkás lándzsásak, általában visszahajlók, kissé bőrneműek. Virágzata laza fürt, a virágok száma a növény állapotától függően változik. A virágok átmérője 5–6 cm. Tél végén, kora tavasszal virágzik. Botanikai ritkaság, amely a növekedési időszakban sok vizet igényel. A pihenési időszakban szárazon és hűvösön (12–15 °C) kell tartani.

2. Brassavola nodosa. Hazája: Mexikó, Panama és Venezuela. 500 m magasságig gyakran teljesen száraz körülmények között, kaktuszokra rátelepedve, sziklafalakon vagy a parti mangrove támasztógyökerein alkot telepeket. Szárgumója 4–20 cm hosszú, hengeres, pergamenszerű hártyával fedett. A sarló formájú levelek kemények, húsosak, kihegyezettek, felül vályúszerűen bemélyedők. A 7 cm-es virág élettartama 3–4 hét. Éjjel illatozik. Évente többször virágzik. Hőmérsékletigénye: 16 °C. Fénykedvelő.

3. Brassavola tuberculata. Hazája: Brazília és Bolívia. Fatörzseken epifita életmódot folytat, vagy sziklafalakra telepszik. Kis termetű növény, keskeny levelekkel, egy-két illatos virágból álló virágzattal. Nyáron virágzik. A virágok átmérője 7–8 cm. Mindkét Brassavola faj rendszeresen virágzik, kis helyet foglal, a szobai üvegházak ideális növénye.

4. Brassia verrucosa. Mexikó, Guatemala, Honduras és Venezuela köderdőinek ritka növénye. 1600 m magasságig fordul elő. Nagy termetű epifita növény, keskeny tojásdad, kissé lapított, sűrűn álló álgumókkal, melyeknek felső részén két hosszúkás lándzsás levél van. A háromnegyed méteres laza fürtvirágzat az álgumó tövéből nyúlik ki. A virágok különleges formájukkal még az orchideák közül is kitűnnek. Tavasszal, nyár elején virágzik.

1. Cattleya aurantiaca. Guatemala, Mexikó, Honduras és Salvador 700–1600 m magas hegységeiben van a hazája. Epifita vagy sziklalakó (35–50 cm-es). A kávéültetvényeket árnyékoló fákon is megtelepszik. Álgumója orsó alakú, két levéllel. A virágok fürtben nyílnak, átmérőjük 3–4 cm. Tavasszal, nyár elején virít, a virágzás időtartama két hét. Gyakran önmegporzással termékenyül meg. Az orchideanemesítés fontos növénye: használják a piros és narancsszínű Cattleya hibridek előállításakor, de Epidendrum fajokkal és fajtákkal is gyakran keresztezik. Hőmérsékletigénye 17–20 °C.

2. Cattleya dormaniana. Hazája Brazília. A kisebb termetű, kétleveles orchideák csoportjába tartozik. Az első fajhoz hasonlóan epifita vagy sziklalakó. 1879-ben fedezték fel a Rio de Janeiro melletti hegyekben. Reichenbach, a neves drezdai botanikus először természetes hibridnek tartotta, feltevése azonban nem igazolódott. Nevét Charles Dormanról kapta, akinek sydenhami gyűjteményében virágzott először. A gyűjtemények ritka kincse.

3. Cattleya labiata. Az egyik legismertebb orchideafaj, amelynek magyar neve is van: lila orchidea. Hazája Kelet-Brazília. Több irodalmi forrás szerint ez volt az első Cattleya faj, amelyet 1818-ban felfedeztek. Álgumója orsó alakú, egyetlen bőrnemű, hosszúkás levéllel. A virágok száma változó (1–5). A lepellevelek és a mézajak színe, ennek rajzolata igen változékony. Virágzási idő: szeptembertől november végéig. A fűszeres illatú virágok átmérője 12–15 cm. Egy-egy virág élettartama 2–3 hét. Több változata ismert. A nemesítésben fontos alapnövény. Hőmérsékletigénye 17–20 °C.

4. Cattleya forbesii. Délkelet-Brazília a hazája: fák törzsére, koronájára, cserjékre telepszik. Főleg a partközeli helyeket kedveli. 25–30 cm-es növény, kétleveles álgumóval. A jól ápolt növények kétszer is virágoznak, tavasszal és ősszel, 2–3 hétig. A virág átmérője 6–7 cm, jellegzetes mézajakkal. Hőmérsékletigénye 15–17 °C.

1. Cattleya mossiae. Venezuela északi partvidékén van a hazája. A 900–1500 m magas hegyekben epifita életmódot folytat. Több botanikus a Cattleya labiata változatának tartja. Ahhoz valóban hasonlít is, de virágzási ideje eltérő: tavasszal, nyár kezdetén virágzik. Az illatos virágok 2–3 hétig nyílnak. A három-négy, 15–20 cm átmérőjű virágból álló fürt pompás látványt nyújt. A lepellevelek színárnyalata s az ajak rajzolata rendkívül változó. A gyűjtemények gyakori, kedvelt növénye. Vágott virágnak is alkalmas. Hőmérsékletigénye 15–17 °C.

2. Cattleya guatemalensis. A Cattleya skinneri és a Cattleya aurantiaca természetes hibridje. 35–40 cm-es növény karcsú, orsó alakú kétleveles álgumókkal. Erőteljesen sarjadzó növény, sokvirágú fürttel: március–áprilisban virágzik. Egy-egy fürtben 3–12 kisebb virág nyílik. A virágzás 17–21 napig tart. Vágott virágnak is alkalmas. E gazdagon virágzó, kisebb termetű orchideát a gyűjtők és a növénykertek szakemberei egyaránt kedvelik.

3. Cattleya warneri. Dél-Brazíliában honos. A Cattleya labiatához hasonlít, több botanikai munka annak változataként írja le. Nagyobb virágja (16–18 cm) és eltérő színe miatt azonban jól elkülöníthető. Virágmérete és színeződése rendkívül változékony. Május–júniusban virágzik. Az illatos virágok egy hónapig is frissek maradnak. Egy-egy fürt 3–6 virágból áll. Szép, tartós vágott virág. Hőmérsékletigénye: 17–20 °C.

A II. és III. tábla képein jól látható az orchideák jellegzetes virágszerkezete. A virágot 3 külső és 3 belső lepellevél alkotja. Utóbbiak egyike eltérő színű és formájú: ez a mézajak. A porzók a bibével ivaroszlopot alkotnak. A virágpor *pollinium*má áll össze, amely ragadós váladékával a rovarok testére tapad. A toktermésben igen apró, igen sok (százezertől millióig) mag érik. Az érésidő 10–12 hónap.

1. Chysis bractescens. Mexikó és Guatemala 800–850 magas hegységeiből származik. Mohával benőtt fatörzsekre vagy mészkősziklákra telepszik. Buzogány formájú álgumója lefelé csüng. 30–40 cm-es széles lándzsás levelei vannak. A virágzat az álgumó tövéből előtörő, 3–8 virágból álló rövid, tömött fürt. A virágátmérő 5–7 cm. Az elefántcsontszínű lepellevelek kemények, húsosak. Az illatos, érdekes formájú virágok a növénygyűjtemények különlegességei. Tavasszal, nyár elején virágzik, a virágzás időtartama 14–16 nap. Hőmérsékletigénye 15 °C.

2. Cyrtopodium andersonii. Trópusi Amerika s a Nyugat-indiai-szigetek nagy termetű, talajlakó orchideája. Karcsú, orsó alakú szárgumói másfél méteresre is megnőnek. Virágzata 70–150 cm-es, piramis alakú, elágazó fürt. A virágok átmérője: 2,5–3 cm. Tavasszal virágzik, egy hónapig. Hőmérsékletigénye 15 °C. Nagy termete miatt inkább csak a botanikus kertek mutatós növénye.

3. Dichaea panamensis. Dél-Amerika magas hegyeinek kis termetű növénye. Csüngő hajtásait sűrűn álló, két sorban elhelyezkedő levelek borítják. Ezek hónaljában jelennek meg a mindössze 6 mm átmérőjű, harang formájú virágok. Késő ősszel, télen virágzik. Nem látványos növény. A virágok szépsége igazán csak nagyítóval érzékelhető, de ágra, kéregdarabra erősítve a szobai üvegház érdekes ritkasága lehet. Hőmérsékletigénye 16–20 °C.

4. Encyclia cochleata. Elterjedési területe meglehetősen nagy: megtalálható Floridától Brazíliáig, 100 m-től 2000 m-ig. Epifita vagy sziklalakó. A virággal együtt mindössze 20–35 cm magas. A legtöbb orchideától eltérően évente többször is virágzik. Az első, Európában eredményesen termesztett orchideák egyike. Linné már 1753-ban leírta, s 1787-ben Angliában virágzott először. A gyűjtők kis szobai üvegházában éppúgy kedvelt, mint a növénykertek gyűjteményeiben. Hőmérsékletigénye 15–16 °C.

1. Epidendrum ciliare. Mexikó, Közép-Amerika, Brazília s a Nyugat-indiai-szigetek gyakori orchideája. 800 m-től 1300 m magasságig epifitaként is, sziklalakóként is előfordul. 40–50 cm magas, könnyen virágoztatható faj. A virágzat 4–7 csontfehér, elnyíláskor halványsárga, 10 cm átmérőjű illatos virágból áll. A keskeny ívben hajló lepellevelek s a háromcimpájú, erősen rojtos mézajak érdekes formájú virágot képeznek. November–decemberben virágzik, a virágzás 3–4 hétig tart. Hőmérsékletigénye: 16–18 °C.

2. Epidendrum ibaguense. Mexikó és trópusi Dél-Amerika ismert, sokfelé látható orchideája. Sziklafalakra telepszik vagy talajlakó. Terjedelmes, kusza növésű, erősen sarjadzó, sok léggyökeret fejlesztő faj, méteresre fejlődő szárgumókkal. Végálló, világító narancsvörös virágzata még az orchideák között is kitűnik tartósságával: 5–7 hónapig is friss marad. Vágott virágnak is alkalmas. A képen a *var. schomburgkii* változat látható. Ennek virágai nagyobbak és élénkebb színűek. Hőmérsékletigénye: 15–18 °C.

3. Epidendrum polybulbon. Mexikó, Honduras, Kuba és Jamaica magashegyi növénye: 3200 m magasságig megtalálható. Kúszó gyöktörzsén 2–3 cm-es, háromleveles álgumók fejlődnek, amelyeken egy-egy virág nyílik. A virág 1,5 cm átmérőjű, s bár a lepellevelek színe nem feltűnő, a világos sárgásfehér mézajakjával mégis jól mutat. E gyors fejlődésű, igénytelen, kis termetű orchidea a szobai üvegházak kedvelt növénye. Hőmérsékletigénye 16–18 °C.

4. Gomesa crispa. Hazájában, Brazíliában epifita életmódot folytat. 30–35 cm-es termetével a kisebb méretű orchideákhoz tartozik. 15–22 cm-es csüngő virágzata az álgumó tövéből hajlik ki. Az illatos virágok átmérője 1,5–2 cm. Július–december a virágzás időpontja. Mivel szobai virágházakban is jól virágoztatható, a gyűjtők hálás növénye. Hőmérsékletigénye 17–20 °C.

1. Gongora galeata. Hazája Mexikó. Tojásdad álgumói csoportosan nőnek. Széles lándzsás levelei 16–30 cm hosszúak, 4–5 cm szélesek. A virágzat az álgumó tövéből tör elő: elágazódó, hosszan lecsüngő, sokvirágú fürt. A 4–5 cm átmérőjű, kellemes illatú virágok igen érdekesek visszakunkorodó kocsányukkal. Nyár végén, ősszel nyílik. A virágzás 3–4 hétig tart. A jól ápolt, gazdagon virágzó idősebb növények rendkívül mutatósak. Epifita, ezért léc- vagy drótkosárban kell nevelni. Tavasztól őszig fák ágaira akasztva szabadban is tartható. Hőmérsékletigénye 16 °C.

2. Laelia anceps. Mexikó keleti részén és Hondurasban, 1000–2000 m magasságban szabadon álló fák kérgére vagy sziklafalakra telepedve él. Álgumója szögletes. A növény a virággal együtt 40–60 cm magas. Tél végén, kora tavasszal virágzik. 10 cm átmérőjű virágai 2–5 virágos fürtben nyílnak. A virágzás 10–12 napig tart. Vágott virágnak is alkalmas. Európában már 1835 óta termesztik. Hőmérsékletigénye 16–18 °C.

3. Laelia harpophylla. Brazília a hazája. Kis termetű növény, mindössze 25–30 cm magas. Virágzata 4–7 cinóberpiros, 5–7 cm átmérőjű virágból áll. Virágzási ideje február–április. Mivel kevés helyet igényel, a szobai üvegházak kedvelt növénye. Hőmérsékletigénye 16–18 °C.

4. Leptotes bicolor. Délkelet-Brazília és Paraguay esőerdőiben 1000 m magasságig, fák törzsére telepedve epifita életmódot folytat. Levelei kemények, pozsgásak, 8–12 cm hosszúak. Virágai viszonylag nagyok, átmérőjük 5 cm. A tél végén–tavasszal nyílik. A virágzás 12–15 napig tart. A félárnyékos helyet kedveli. Hőmérsékletigénye 18–20 °C.

1. Lepanthes chiriguiensis. E minatűr orchidea ,hazája Dél-Amerika magashegységi tájai. Fák törzsén vagy sziklákon, mohák között él. Az egész növény mindössze 4–5 cm-es. A levelek pozsgásak, kemények. A virágok átmérője 3 mm, jól csak nagyítóval láthatók. Egész évben folyamatosan virágzik. Hőmérsékletigénye 16–18 °C.

2. Lycaste aromatica. Mexikó és Nicaragua 900–2000 m magas hegyeiben epifita vagy sziklalakó. A 30–35 cm magas növény 5 cm átmérőjű, aromás illatú, sárga virágai 10–15 cm-es száron fejlődnek ki. Május–júniusban nyílik, a virágzás 14–16 napig tart. Hőmérsékletigénye 14–16 °C. Angliában már 1836-ban sikerrel virágoztatták; manapság is sok magán- és közgyűjteményben látható.

3. Masdevallia veitchiana. Peru 2200–4000 m magas hegyeiben honos. Előfordul az inkák romvárosának, Machu Picchunak a közelében is. A híres angliai botanikus-kertész Veitch cég közvetítésével került Európába 1867-ben. 7–8 cm átmérőjű piros virágja szokatlan formájú. Hőmérsékletigénye 16–18 °C.

4. Odontoglossum grande. Több szakkönyvben *Rosioglossum grande* néven szerepel. Mexikó és Guatemala 2700 m magas hegyeiben van a hazája. Az őshazájában ritkán látható epifita mesterséges körülmények között jól tartható és virágoztatható (35–40 cm-es). A 10–12 cm átmérőjű virágok 3–8 virágú fürtben nyílnak. A késő őszi, téli hónapokban virágzik, több hétig. Hőmérsékletigénye 12–14 °C.

5. Miltonia spectabilis var. moreliana. Hazája Venezuela és Brazília. A ritkásan álló fákra telepszik. E nemzetség virágtípusa némileg az árvácskára emlékeztet. Míg a tövön rendkívül tartósak a virágok, addig vágott virágként egy-két nap alatt elhervadnak. A növény 15–20 cm-es, többnyire egy, néha két virággal. (Átmérője 8–10 cm.) Nyár közepén, ősszel nyílik. Hőmérsékletigénye 15 °C.

1. Maxillaria perparva. Venezuela magas hegységeinek epifitája, illetve sziklalakója. A Maxillaria nemzetségbe több mint 300 faj tartozik. Ezek között találhatók néhány cm-es törpék 5–6 mm-es virágokkal és 1 m-es óriások is 15 cm átmérőjű virággal. E faj évente többször is virágzik, a virágzás 3 hétig tart. A M. perparva mindössze 3–4 cm-es növény, kemény állományú levelekkel s 1 cm átmérőjű virágokkal. A kevés hellyel rendelkező gyűjtők értékes növénye. Hőmérsékletigénye 16–18 °C.

2. Maxillaria variabilis. Mexikó és Panama köderdőiben és hegyeiben 600–1900 m magasságban, epifita életmódot folytat. A növény 15–20 cm-es, az egyesével nyíló virágok átmérője 1–1,5 cm. Az év folyamán többször is virágzik. Egy-egy virág élettartama 10–12 nap. Az előző fajjal együtt a szobai üvegházak ideális növénye.

3. Notylia bicolor. Mexikó és Guatemala, Costa Rica és Salvador hegyeiben 1600 m magasságig fordul elő. A kávéültetvények cserjéin is megtelepszik. A növény virágzattal együtt mindössze 8–10 cm. Nyár végén nyílik. A virágzás 20–22 napig tart. A gyűjtemények miniatűr ékszere. Hőmérsékletigénye 15–17 °C.

4. Octomeria tridentatus. Az előző fajokhoz hasonlóan a törpe orchideák közé tartozik. Hazájában, Dél-Amerikában 1500 m magasságig epifita életmódot folytat. Kúszó törzsén a 4–5 cm-es levelek között egyesével bókolnak az 5–6 mm átmérőjű virágok. Nyár végén, ősszel nyílik. A virágzás 10–14 napig tart. Hőmérsékletigénye 16–18 °C. Kis termete miatt ugyancsak a szobai üvegházak hálás növénye lehet.

1. Oncidium kramerianum. Costa Rica, Panama, Peru, Kolumbia, Ecuador 300–1000 m magas hegységeiben, vízpartok közelében epifita életmódot folytat. A nemzetség fajokban rendkívül gazdag: 500, más szerzők szerint 750-nél több faj tartozik ide. Közülük a legérdekesebb megjelenésűek egyike e faj, amely egyetlen virágszáron hozza folyamatosan a virágait. A növény kb. 30 cm-es, a virágszára idővel 70 cm-re is megnyúlik. A virág átmérője 6–9 cm. Hőmérsékletigénye 18–20 °C.

2. Oncidium lanceanum. Brazília, Venezuela és Trinidad hegyeiben epifita életmódot folytat. 40–45 cm-es növény, 5–7 cm átmérőjű, sokvirágú, illatos fürtvirágzattal. Virágzási ideje június-szeptember. A virág tartós, vágásra is alkalmas. Hőmérsékletigénye 18–20 °C.

3. Oncidium scandens. Mint latin neve is mutatja, indaszerű törzsével több irányba kúszó növény, amelynek összenyomott, kemény állományú levelei közül hosszan kicsüngenek a 2–3 cm átmérőjű virágokból álló virágfürtök. Nyár végén, ősszel virágzik. Kis termete miatt a szobai gyűjtemények növénye lehet.

Az Oncidiumok mérete és megjelenése rendkívül különböző: vannak közöttük néhány cm-es és 1 m-nél nagyobb fajok. A virágok száma is változó: néhány fajnál csak egy virág van, másoknál az összetett fürtben több száz. Nagy különbség van a virágok méretében, sőt abban is, hogy az egyik faj virága illatos, a másiké nem. A nemesítésben fontos szerepük van. Az első Oncidium-keresztezést 1909-ben Angliában végezték. A gazdag virágzás, az élénk virágszín s a virágok tartóssága miatt egyre jobban felhasználják az Oncidium fajokat az új fajták előállításánál.

1. Oncidium sphacelatum. Hazája Mexikó és Honduras. 800–1000 m magas hegyvidékek epifitája vagy sziklalakója. Nagy termetű faj: az álgumó 10–15 cm hosszú, a levelek 40–45 cm-esek. A virágzat hossza megközelíti, néha meghaladja a másfél métert: többszörösen elágazó fürt, 2–2,5 cm átmérőjű virágokkal **(1/a)**. Február végétől tavasz végéig virágzik. A virágzás hosszan tartó: 5–6 hét. Nyáron a szabadban is nevelhető. Hőmérsékletigénye 15–17 °C.

2. Oncidium splendidum. Néhány Oncidium fajnak kemény, pozsgás állományú levélzete van. Ilyen a Mexikóban és Guatemalában honos, nagy termetű O. splendidum is. Hazájában epifitaként is, talajlakóként is előfordul. A jellegzetesen kerekded álgumóból egy 35 cm-es levél fejlődik. A virágzat 80–100 cm hosszú. A virágok száma 7–15, átmérőjük 5 cm. A virágzás ideje december–február, időtartama 5–6 hét. Hőmérsékletigénye 14–16 °C.

3. Oncidium uniflorum. Brazíliában honos. Az egész növény 10–12 cm-es. A 2–3 cm átmérőjű virágok 3–5 cm-es száron nyílnak. Novemberben virágzik. Egy-egy virág élettartama 14–18 nap. Hőmérsékletigénye 18–20 °C.

4. Ornitophora radicans. Brazília alacsony hegyvidékeinek epifitája. Érdekessége, hogy napjainkig a nemzetségből csak ez az egy faj ismert. A növény 15–17 cm-es, a virágok átmérője 1–1,2 cm. Augusztus–szeptemberben virágzik. Hőmérsékletigénye 15–18 °C.

1. Phragmipedium longifolium. A nemzetségbe viszonylag kevés, kb. 12 faj tartozik. Virágszerkezetük némileg eltér a könyvünkben eddig leírt orchideákétól: a külső lepellevélből kettő összenőtt, a belső lepellevelek körül a középső, a „mézajak" papucs formájúra módosult. A P. longifolium Costa Rica, Panama, Kolumbia, Ecuador 2000 m körüli hegyeinek talajlakó orchideája. A levelek hossza 40–70 cm, a virágszár 80 cm-es, a virág átmérője 15–18 cm. Áprilistól novemberig virágzik. Hőmérsékletigénye 15–17 °C.

2. Phragmipedium cardinale. Megjelenése, életmódja, virágzási ideje az előző fajéval azonos. A Phragmipediumok méretük miatt szobai tartásra nem alkalmasak, bár kedvelik a hosszú virágzásért.

3. Pleurothallis crenata. Costa Rica, Mexikó és Panama magashegyi köderdőiben honos. Epifita; kúszó törzse a fák kérgébe kapaszkodik. Az egész növény 8–10 cm-es, a csüngő virágfürt hossza 6–8 cm, a virágok átmérője 0,8–1,2 cm, 2 polliniummal. Késő ősszel, télen ismételten virágzik. Hőmérsékletigénye 16–18 °C. A népes nemzetségbe 1000 faj tartozik. Legtöbbjük Dél-Amerika nagyon párás magashegyi erdőinek lakója. Általában törpe növésűek, gyakran gyűszűnyiek csak, de akad közöttük 60 cm-es is.

4. Pleurothallis grobyi. Trópusi Amerika 1500 m körüli sűrű köderdőinek fán lakója, kemény, pozsgás levelekkel. A tömött telepet képező növény 4 cm-es, a virágzat 10–15 cm-es fürt, 5–6 mm átmérőjű virágokkal. A nyári hónapokban ismételten virágzik. Hőmérsékletigénye 16–18 °C.

5. Restrepia erythroxantha. Az előző nemzetség közeli rokona, de virágában 4 pollinium van. Dél-Amerika trópusainak epifita vagy sziklalakója. A kemény levelek sűrűn borítják a kúszó törzset. A növény 3–6 cm-es, a virág 4 cm hosszú száron 2 cm átmérőjű. Rovarformát utánoz. Hőmérsékletigénye 14–16 °C.

1. Sophronitis coccinea. A nemzetségbe csak 7 faj tartozik. Kelet-Brazília 700–900 m magas hegyeinek lakója, kúszó törzsével fák kérgére vagy sziklafalakra kapaszkodik. A növény 10–12 cm-es termetéhez képest a virág igen nagy, átmérője 6–8 cm. Késő ősszel, télen virágzik. Mivel a tiszta piros szín az orchideák világában ritka, a nemesítésben fontos szerepe van. A nemesítők nagyon korán felfedezték; az első nemzetséghibridet, a Sophrocattleyát már 1886-ban hozták létre. A piros virágú Cattleya, Laelia fajtákat mind ezzel a fajjal keresztezve nyerték, de szép hibridjei vannak az Epidendrum és a Brassavola keresztezéseiből is. Hőmérsékletigénye 15–17 °C.

2. Stanhopea oculata. Mexikó, Guatemala, Honduras, Panama, Kolumbia, Venezuela, Brazília hegyvidékein 1600 m magasságig található epifitaként is, talajlakóként is. A növény 40–50 cm-es, a lefelé csüngő virágzat 7–8 cm átmérőjű 3–6 virágból áll. A legillatosabb orchideák egyike. Átható fűszeres illata többméteres körzetben is érződik. Június–szeptemberben virágzik. A virágzási idő viszonylag rövid, 6–8 nap. Hőmérsékletigénye 14 °C. Nyáron legjobb szabadban nevelni. Léc- vagy drótkosárba kell ültetni, hogy a réseken a virágzat kibújhasson.

3. Stanhopea tigrina. Mexikó, Venezeula, Guayana és Brazília a hazája. Mérete, levélzete és külső megjelenése az előző fajhoz hasonló. A virágok azonban nagyobbak, 12–15 cm az átmérőjük, s egy fürtben kevesebb, csak 2–4 virág nyílik. E fajnak is erős, kellemes illatúak a virágai. Virágzási ideje augusztus, október. Kár, hogy csak rövid ideig nyílik. Hőmérsékletigénye 14 °C.

4. Zygopetalum crinitum. Kelet-Brazília epifita növénye. Az álgumó és levélzet 40–50 cm-es. A 3–7, 5–6 cm átmérőjű, nagyon illatos virágból álló fürtvirágzat a levélzet fölé nyúlik. Ősszel, tél elején virágzik. A virágzás 2–3 hétig tart.

1. Angraecum distichum. Hazája trópusi Nyugat- és Közép-Afrika. Első példányát a múlt század első felében Sierra Leonéban találták. Mindössze 15 cm-es epifita. Vékony törzsét kétsoros, sűrűn álló, 0,5–1 cm-es, összenyomott levelek borítják. Kicsi, fehér virágai 0,6–0,8 cm átmérőjűek. A levelek hónaljában nyílnak. Botanikai érdekesség, a termesztésben nincs jelentősége. Hőmérsékletigénye 16–18 °C.

2. Angraecum eburneum. Hazája Madagaszkár, valamint Dél-Nigéria, Kamerun, Gabon, Zaire és Angola. Magas, 1,5–2 m-es növény. 30–40 cm hosszú, 3–5 cm széles, bőrnemű, legyezőszerűen elhelyezkedő leveleinek vége kétcimpájú. A levelek hónaljából oldalra kinyúló virágzata 8–10 cm átmérőjű, 15–30 illatos virágból áll, melyek zöldesfehérek, és 6–7 cm-es, nektárt tartalmazó sarkantyújuk van. Tél közepén virágzik, egy hónapon át. Hőmérsékletigénye 15–17 °C. A gyűjtemények különleges orchideája.

3. Angraecum multinominata. Az Angraecum nemzetségbe mintegy 200 különféle nagyságú faj tartozik. Tipikus epifita, kúszó törzsén két sorba rendeződött, 3–4 cm-es levelekkel. A virágok átmérője 1,5–2 cm. Ág-, kéreg- vagy gyökérdarabra rögzítve nevelik a szobai és növénykerti gyűjteményekben. Hőmérsékletigénye 16–18 °C.

4. Angraecum sesquipedale. Hazája Kelet-Madagaszkár 1000 m körüli hegyvidéke. Hőmérsékletigénye 15–17 °C. Egy méterre növő epifita növény, amely néha sziklákon is megtelepszik. Két sorba rendezett, bőrnemű leveleinek vége ferdén lemetszett. A levelek hónaljában jelennek meg a 2–6 virágos fürtök, s 3–5 hétig nyílnak. A virágok átmérője 10–12 cm; erős illatúak, 30–35 cm-es nektárt tartalmazó sarkantyújuk van. Darwin feltételezte, hogy lennie kell egy speciális lepkének, amely e virágot beporozza. Ma már ismerjük azt az éjszakai lepkét (Xanthopan morgani praedicta), amely 30 cm-es pödörnyelvével a virágot megtermékenyíti.

1. Ansellia africana. A nemzetséget John Ansell angol botanikusról nevezték el, aki az első növényt 1841-ben gyűjtötte. Trópusi Nyugat-Afrika a hazája. A ritkás erdők és szavannák epifitája vagy sziklalakója. Korábban 6 Ansellia fajt soroltak a nemzetségbe, az újabb botanikai kutatások azonban bebizonyították, hogy a fajok száma mindössze kettő. 60 cm-re megnövő, hüvelykujj vastagságú, hengeres szárgumói végén 4–7 hosszú, keskeny, kihegyezett, 5 levélérrel bordázott levél van. Virágzata elágazó, sokvirágú fürt. A virágok átmérője 2–4 cm. Virágzási ideje: november–január. A virágzás 3–4 hétig tart. Hőmérsékletigénye 15 °C. A pihenési időszakban szárazon kell tartani, különben nem virágzik.

2. Podangis dactyloceras. Kis termetű epifita növény. Hazája trópusi Nyugat-Afrika, Sierra Leonétól Kamerunig és Angoláig, de előfordul Ugandában és Tanzániában is. 4–10 cm-es levelei sarló formájúak, kemények, húsosak, kihegyezettek, középen összenyomottak. A 6 cm-es virágfürt a levelek hónaljából tör elő. Kis termetével gyökér- vagy ágdarabhoz rögzítve szobai üvegházban is elfér, ezért elsősorban a ritkaságokat kedvelő gyűjtők érdeklődésére számíthat. Hőmérsékletigénye 16–18 °C.

3. Polystachia affinis. Hazája trópusi Nyugat-Afrika, Zaire, Angola és Uganda. A trópusi őserdők zónájában 500–1000 m magasságban él. Kezdetben felfelé törő, később lecsüngő, kb. félméteresre növő epifita növény. Kerekded, kissé lapított álgumói 2–5 cm átmérőjűek, két-, néha háromlevelesek. Rásimulnak az aljzatra vagy az ültetési anyagra. Virágfürtjének hossza 6 és 40 cm között változik. A rövidebb fürtök felállók, a hosszabbak ívben hajlók. A jellegzetes formájú virágok átmérője 2–4 cm. Tavasz végén, nyár elején virágzik. Hőmérsékletigénye 15 °C. Pihenési időszakában kevesebb vizet igényel.

1. Acantephippium javanicum. Malaysia, Szumátra, Jáva és Borneó (Kalimantan) talajlakó orchideája, néha azonban fák kérgén is megtelepszik. Nagy termetű növény: 50–80 cm magas. Kevés virágból álló fürtvirágzata az álgumó közepéből tör elő. A harangszerű virágok átmérője 4 cm. Tél végén, tavasszal virágzik. A virágzás három hétig tart. Hőmérsékletigénye 12 °C.

2. Bulbophyllum careyanum. A Bulbophyllum nemzetség fajokban rendkívül gazdag. Hozzávetőleg 1000 faj tartozik ide. Döntő többségük Délkelet-Ázsiában honos. Epifiták, néha sziklalakók. E 15–20 cm-es növény hazája Nepál magas hegyvidéke. Az első példányokat itt gyűjtötte be Carey, az India flóráját feldolgozó neves angol botanikus, majd a liverpooli botanikus kertbe küldte, ahol 1824 októberében már sikerrel virágoztatták. Virágzata rendkívül érdekes: 12–23 cm hosszú, 0,6–0,8 cm átmérőjű, igen sok virágból álló fürt. Késő ősszel virágzik. Hőmérsékletigénye 15–18 °C.

3. Bulbophyllum penduliflorum. Miniatűr, 4–5 cm-es növényke, csüngő virágzattal. A virágok átmérője 0,3–0,5 cm, egy fürtben 15–20 virág nyílik. Ősszel virágzik. Hőmérsékletigénye 16–18 °C.

4. Bulbophyllum lobbii. Hazája: Burma, Jáva, Borneó, Thaiföld, Indonézia 500–1650 m-es domb-, illetve hegyvidékei. 20–25 cm-es növény, a B. nemzetségre jellemző, felszínen kúszó gyöktörzzsel, sűrűn álló álgumókkal. A virágok a 10–20 cm-es virágzati tengelyen egyesével nyílnak. A virágátmérő 6 cm. Május–júliusban virágzik. A virágok élettartama 14–17 nap. A virágajak a legkisebb mozdításra hintázni kezd. Lindley – a XIX. század egyik legnevesebb angol botanikusa, aki számtalan orchideafajt írt le elsőként, és két orchideákról szóló műve is megjelent – a legszebb B. fajnak tartotta. Hőmérsékletigénye 16–18 °C.

1. Calanthe vestita. Burma, Thaiföld, Dél-Vietnam, Borneó (Kalimantan)és Celebesz(Sulawesi) nagy termetű talajlakó orchideája. 8–15 cm-es álgumója szögletes, fölfelé keskenyedő. A pihenési időszakban leszáradó, széles lándzsás levelei igen nagyok, 40–60 cm-esek. Gyakran meghaladja a fél métert a virágzati tengely is, amelyen 16–18 virág nyílik (átmérője 5–6 cm). A virágzás időpontja október–december. A virágok rendkívül tartósak, másfél-két hónapig is frissek maradnak. Hőmérsékletigénye 18 °C.

2. Cymbidium lowianum. Burma 1300–2000 m magas hegyvidékének orchideája. Nagy termetű növény 50–75 cm-es levelekkel, 60–120 cm-es, ívesen hajló virágzati tengellyel, amelyen a jól fejlett növényeknél 25 virág is nyílhat. A virágzás ideje: február–június. A virágzat mind a tövén, mind vágott virágként igen tartós. A Cymbidium-nemesítésben, különösen századunk elején az első, vágásra alkalmas C. fajták kialakításánál fontos szerepe volt. Hőmérsékletigénye 14–16 °C.

3. Cymbidium aloifolium. Srí Lanka, India, Burma, Dél-Kína, Szumátra és Jáva nagy termetű epifita növénye. Levelei kemények, bőrszerűek. A növény 50–60 cm-es, a lefelé csüngő virágzat 35–45 cm-es. Egy-egy fürtben 15–30 virág nyílik. A virágzás ideje március–június. A virágzás hosszan tartó: 4–5 hét. Vágásra nem alkalmas. Kosárban kell nevelni, hogy a csüngő virágzat jól érvényesüljön. Nyáron a szabadban tartható. Hőmérsékletigénye 14–16 °C.

1. Coelogyne cristata. A Himalája 1500–2400 m-es keleti lejtőinek epifita vagy sziklalakó növénye. Álgumója ellipszis alakú, két levéllel. A növény 25–30 cm-es. A virágfürt az álgumó tövéből előtörő 3–5 virágos fürt. Az enyhén illatos virágok átmérője 5–8 cm. Január–márciusban virágzik. A virágzás hosszan tartó. Az osztatlanul fejlődő idősebb növények gazdagon virágoznak. Hőmérsékletigénye: 16–18 °C. Az igénytelenebb orchideák egyike, nevelésével az ablakpárkányon is próbálkozhatunk.

2. Coelogyne fimbriata. Elterjedési területe a Himalájától Thaiföldig és Dél-Kínáig húzódik. 1300 m magasságban epifita életmódot folytat. A növény mindössze 10–12 cm-es. A 3–3,5 cm átmérőjű virágok egyesével, néha kettesével, 5 cm-es száron augusztusban–októberben nyílnak. Hőmérsékletigénye 16–18 °C. Kis termete, viszonylag nagy virága miatt a szobai üvegházak kedvelt növénye.

3. Doritis pulcherrima. Hazájában, Burmában, Vietnamban, Kambodzsában, Dél-Kínában és Észak-Szumátrán epifita életmódot folytat, néha sziklalakó. Álgumója nincs, egy-egy tő 6–8 szétterülő, 8–10 cm-es levélből áll. Erősen sarjadzik. A virágzat 30–60 cm-es száron magasan a levelek fölé emelkedik, egyszerű, sokvirágú fürttel. A virágok színe és mérete a típus szerint rendkívül változó: halvány- vagy sötétlila, 1 cm-től 5 cm átmérőig. Virágzási ideje: augusztus–november. A virágok rendkívül tartósak, 4–6 hétig nyílnak. Vágott virágnak is alkalmas. Ugyancsak az igénytelenebb orchideák közé tartozik, így a kezdőknek is hálásan virágzó növénye lehet. Az orchideanemesítésben különösen az 1970-es évek óta fontos szerepe van: a Phalaenopsis, Ascocentrum és Vanda nemzetségekkel sikerült jól keresztezni.

1. Dendrobium × delicatum. Északkelet-Ausztráliában honos növény a *D. speciosum* és a *D. kingianum* természetes hibridje. Karcsú, álgumója 25–30 cm hosszú, kemény állományú leveleinek száma 3–5. Virágzata kellemes illatú, sokvirágú fürt. A virágok átmérője 2,5–3 cm. Február–áprilisban virágzik. A virágzás viszonylag rövid, alig 8–10 napos. Hőmérsékletigénye 14–16 °C.

2. Dendrobium pierardii. Az orchideák családjának fajokban leggazdagabb nemzetsége a Dendrobium nemzetség: 1400, más szerzők szerint több mint 1500 faj tartozik ide, amelyek eléggé eltérnek egymástól méretükben, megjelenésükben. Elterjedési területük Ázsia trópusi és szubtrópusi tájai, a Fidzsi-szigetek és Ausztrália. Többségük epifita, de néhány szikla- és talajlakó is van közöttük. A *D. pierardii* a legszebbek egyike. A Himalája, Burma, Dél-Kína, Vietnam, Nyugat-Malaysia domb- és hegyvidékeinek jellegzetes epifitája, 150–1200 m magasságban tenyészik. Enyhén illatos, 3–5 cm átmérőjű virágait a levéltelen, vékony, csüngő álgumókon hozza tavasszal. A virágok egyesével vagy kettesével nyílnak. Mivel igen gazdagon virágzik, az idősebb példányok pompás látványt nyújtanak. Az új levelek a virágzás után jelennek meg, s csak a késő őszi pihenési időszakban hullanak le. Hőmérsékletigénye 14–16 °C.

3. Dendrobium loddigesii. Dél-Kína a hazája. Vékony, 25–30 cm-re lecsüngő álgumóin kellemes illatú, viszonylag nagy, 3–5 cm átmérőjű virágok nyílnak. Rendkívül gazdagon virágzik. A virágzás 14–16 napig tart, időpontja február–április. E kecses, szép rajzú orchidea mind a magángyűjtőknek, mind a növénykerti gyűjteményeknek kedvelt növénye. Hőmérsékletigénye 12–14 °C.

1. Dendrobium densiflorum. Nepál, Burma, Szikkim 1300–1500 m magas hegyvidékének epifitája. Karcsú, orsó alakú, felfelé törő, kissé szögletes álgumói 45 cm-esek. Vastag, kemény levelei csak a csúcsi részen maradnak meg. A 20–26 cm-es tömött virágú fürt a levelek alatt lefelé csüng. A kellemesen illatos virágok átmérője 4–5 cm. Virágzási ideje március–május. A virágzás időtartama 10–12 nap. Hőmérsékletigénye 14–16 °C.

2. Dendrobium primulinum. Nepál, Burma, Szikkim, Vietnam a hazája. 300–1300 m magasságban epifita életmódot folytat. Csüngő, karcsú álgumói 15–30 cm hosszúak. 4–6 cm átmérőjű, nagyon illatos virágai az egy évnél idősebb álgumókon egyesével, néha kettesével nyílnak. Virágzási ideje február–május. A virágzás két-három hétig tart. A legszebb Dendrobiumok egyike, amely viszonylag kis termetével a szobai üvegházakban is elfér. Hőmérsékletigénye 16–18 °C.

3. Dendrobium nobile. A legismertebb Dendrobiumok egyike. Északkelet-India, Dél-Kína, Laosz, Thaiföld és Tajvan 1500 m magas hegyvidékének lakója. Csak ott telepszik meg, ahol bőséges napfényt kap. 40–75 cm-es csüngő álgumóin a kemény, bőrnemű levelek két sorban helyezkednek el, élettartamuk két év, akkor lehullanak. Az enyhén illatos virágok mind a levéltelen, mind a leveles álgumókon, rövid száron kettesével-hármasával nyílnak. Átmérőjük 5–8 cm. Február–május a virágzás ideje. A jól fejlett idősebb növények évente többször is virágoztathatók. Több fajtája ismert, a virágok méretben, mennyiségben és színben különböznek egymástól; van közöttük bíborlila éppúgy, mint hófehér.

E táblánk növényei különleges helyet foglalnak el az orchideák között. Az eddig megismert fajok zöme feltűnően szép virágjával jeleskedett. A növény maga azonban sem megjelenésével, sem színével vagy formájával meg sem közelítheti a legegyszerűbb szobanövényeket sem. A virágtalan orchideákat legjobb szándékkal sem sorolhatjuk a „levéldísznövények" közé. Kivételt képeznek viszont a táblánkon bemutatott *ékszerorchideák*, amelyek elsősorban pompás levélzetükkel hívják fel figyelmünket.

1. Haemaria discolor (egyes szerzők szerint Ludisia discolor). Hazája Burma, Dél-Kína, Szumátra, ahol a sziklák vékony humuszrétegében telepedik meg. Felszínen kúszó gyöktörzsén 5–8 cm-es felálló hajtások fejlődnek. A bordó fonákú levelek színe bársonyos felületű. A 15–25 cm-es felálló virágfürtön 8–15 db, 1–1,5 cm átmérőjű, nagyon kellemes illatú virág nyílik. A virágok a tövön is és vágott virágként is rendkívül tartósak; 3–5 hétig frissen maradnak. A háborítatlanul kifejlődött idősebb növényen egyszerre sok virágfürt nyílik, s bár a virágok kisméretűek, nagyon mutatósak. A virágzás ideje szeptember–február. Hőmérsékletigénye 18–20 °C, könnyen nevelhető.

2. Ludisia discolor var. dawsoniana. (Több botanikus szerint az előző Haemaria faj változata.) Termete, megjelenése is az előző fajhoz hasonló, ám levélszíne eltérő.

3. Macodes petola. A nemzetség csak tíz fajt számlál. Ezek legszebbike a Jáva, Szumátra, a Fülöp-szigetek 300–1400 m magasságban fekvő esőerdőinek talajlakó orchideája: a M. petola. A bronzarany színben erezett smaragdzöld levelek fénylők, bársonyosak. A részben elfekvő, részben felálló hajtások 10–15 cm hosszúak. Az apró, jelentéktelen, fehér virágokból álló fürtvirágzat 20–25 cm-es. Hőmérsékletigénye 16–18 °C. A két utóbbi ékszerorchidea nagyon igényes, csak nehezen tartható.

Táblánk növényeinek végre magyar neve is van: *papucsvirág, papucsorchidea, vénusz papucsa* néven ismertek. Jellegzetességük, hogy a külső lepellevelek közül kettő egybenőtt, a harmadik pedig lényegesen nagyobb a többinél: ez a középen elhelyezkedő *zászló* vagy *vitorla*. A belső lepellevelek közül viszont az egyik papucs formájú. Álgumójuk nincs, ez is jellemző a nemzetségre, amelybe kb. 60 faj tartozik. Néhány közülük közvetlenül a partok szikláira telepszik, néhányuk epifita, többségük azonban talajlakó.

1. Paphiopedilum haynaldianum. Haynald Lajos (1816–1891) kalocsai érsekről nevezték el, aki a tudományok és a művészetek pártolója, valamint a botanika jeles művelője volt. Híres herbáriumát értékes könyvtárával együtt a Nemzeti Múzeumnak ajándékozta. A növény a Fülöp-szigetek mészkőhegyeiben 2000 m magasságig fordul elő. Nagy termetű, levelei 30 cm-esek, virágzata 50–75 cm-es. A virágszáron folyamatosan hozza 3–6 virágját.

2. Paphiopedilum hirsutissimum. Assam, India, Thaiföld és Burma 1000–1800 m magas hegységeiben talajlakóként és epifitaként is előfordul. 4–6, 15 cm hosszú, 2 cm széles levélből álló sarjat hoz. A virágszár 10–20 cm-es, a virág átmérője 8–12 cm. A virágzás ideje: március–június. A virágok tartósak, 4–5 hétig frissek maradnak. E fajok hőmérsékletigénye általában 15–17 °C.

3. Paphiopedilum insigne. A legismertebb orchideák egyike. A Himalája monszunvidékein 1200–2000 m magasságban, mohával borított mészkősziklákon él. 1820-ban már virágzott a liverpooli botanikus kertben. Sarja 6 db 15–20 cm-es levélből áll. A 7–12 cm átmérőjű virágok 12–30 cm-es száron nyílnak. Tövön is, vágott virágként is rendkívül tartós, 5–7 hétig is friss marad. Virágzási ideje: november–január. A nemesítésben fontos szerepet játszik.

4. Paphiopedilum spicerianum. Assam és Burma 600–2000 m-es hegyeiben, a folyók, patakok partján, mészkősziklák nyirkos, nedves humuszrétegében él. Az előző fajnál mind sarja, mind virága valamivel kisebb, virágzási ideje is korábbi: szeptember–november. Fehér vitorlája miatt a nemesítésben gyakran alkalmazzák.

1. Phalaenopsis amabilis. A kb. 40 fajt számláló nemzetség legismertebb tagja. Indonézia, Szumátra, a Fülöp-szigetek, Északkelet-Ausztrália hegyvidékein 500 m magasságban, epifita, néha sziklalakó életmódot folytat. 30–50 cm hosszú és 10 cm széles leveleinek száma 3–5. 40–80 cm-es, ívesen hajló virágzata gyakran elágazódó fürt. A virágok száma 10–12, átmérője 8–12 cm. Illata nincs. A virágzás hosszan tartó, 2–3 hónap. Vágott virágként 10–14 napig él. A legnépszerűbb orchideák egyike. Első példányait már 1750-ben begyűjtötték. 1753-ban *Epidendrum amabile* néven Linné növényhatározójában is szerepel. Számtalan fajtája van forgalomban. Gondos ápolással szobanövényként is nevelhető. Mivel 3–4 hétig tartó, 13–17 °C-os hideghatással ismételten virágoztatható, a jól ápolt növények szinte folyamatosan virágoznak. Közkedveltségéhez ez a tulajdonsága bizonyára hozzájárul.

2. Phalaenopsis cornu-cervi. Sikkim, Burma, Thaiföld, Szumátra, Jáva, Borneó alacsonyabb hegyeinek epifitája. A 15–22 cm hosszú, 2–4 cm széles levelek száma 4–6. A virágzati tengely 10–25 cm-es sokvirágú fürt. Az egész évben nyíló virágok átmérője 4–5 cm. Folyamatos virágzása s az élénk színű ajak miatt a nemesítésben alkalmazzák. Hőmérsékletigénye 18–20 °C.

3. Phalaenopsis equestris. A Fülöp-szigetek és Tajvan a hazája. 300 m tengerszint feletti magasságban epifita életmódot folytat. 10–20 cm hosszú, 4–6 cm széles leveleinek száma 4–6. A virágzat felfelé törő, a virágok átmérője 2–3 cm. A virágzás hosszan tartó, hónapokon át folyamatos. Az első Phalaenopsis hibridet 1886-ban Veitch, a múlt század egyik leghíresebb angol botanikusa és növénynemesítője, a P. aphrodite és a P. equestris keresztezésével állította elő. Ezt a növényt az eredeti termőhelyen később természetes hibridként is megtalálták. A P. amabilis nemesítéséhez manapság is használják. Hőmérsékletigénye 16–18 °C.

1. Phalaenopsis lueddemanniana. E rendkívül változékony faj hazája a Fülöp-szigetek. 15–30 cm hosszú és 5–9 cm széles leveleinek száma 6–8. Virágzata ívesen hajló, cikcakk vonalú fürt. A virágok átmérője 3–5 cm. A lepellevelek kemények, vastagok. Egy virágfürt évekig folyamatosan virágzik. A nemesítésben az előző fajokhoz hasonlóan gyakran alkalmazzák. Hőmérsékletigénye 16–18 °C.

2. Spathoglottis plicata. Burma, Vietnam, Dél-Japán, a Fülöp-szigetek, India, Indonézia és Új-Guinea 150–1600 m magas hegyvidékén van a hazája. Nagy termetű, talajlakó orchidea. A levelek hossza 30–70 cm, szélessége 2–7 cm. A virágfürt 20–90 cm-es, a virágok átmérője 3 cm. A virágok folyamatosan nyílnak, így a virágzás hosszan tartó. A virágzás időpontja március–május. Hőmérsékletigénye 12–15 °C.

3. Vanda tricolor. Jávától Ausztráliáig terjed őshazája. Talaj-, sziklalakóként, valamint epifitaként is ismert. E 40–120 cm-es növény a *monopodális* növekedéstípus jellegzetes képviselője: a tengely függőleges, a levelek hónaljában úgy hajtás-, mint virágrügyek egyaránt fejlődnek, de a hosszanti fejlődést mindig a csúcsrügy biztosítja. A virágzat 40 cm-es fürt, az illatos virágok átmérője 5–6 cm. Tövön is, vágott virágként is tartós, másfél hónapig friss maradhat. A virágzás időpontja kora tavasszal, nyár elején van. Hőmérsékletigénye 15–17 °C.

4. Vanda coerulea. Az orchideák között kevés a kék színű virág, ezért az Assam, Burma, Thaiföld 800–1800 m magas hegyvidékén honos, 80–120 cm magas V. coerulea rendkívül népszerű a gyűjtők körében. A 30–50 cm-es virágfürt 5–15, 8–10 cm átmérőjű, illatos virágból áll. Az előző fajhoz hasonlóan a virágzása tartós, október–decemberben virít. Vágott virágnak is alkalmas. Hőmérsékletigénye 12–15 °C.

Cymbidium fajták. Napjaink legismertebb és legdivatosabb orchideái. Bár nemesítésük a múlt század második felében kezdődött, amióta szövettenyésztéssel könnyen szaporíthatók, az új fajták száma s termesztése napról napra növekszik. A *merisztéma -szaporítás* feltalálása az utóbbi három évtizedben történt. Vágott virágnak tartósságuk, olcsóságuk miatt minden orchidea közül a legalkalmasabbak. Hazánkban a szombathelyi kertész-tsz-ben termesztenek tömegesen Cymbidiumot. A legújabb fajták élénk, lehetőleg tiszta színűek, a virágok nagyok s kerekded formájúak, kemény lepellevelekkel. A nagy termetű, nagy virágú fajták mellett az ún. *Minicymbidium*ok is divatosak. Ezek az előző 100–150 cm-es, 12–15 cm virágátmérőjű növényekkel szemben csak 40–50 cm-esek, ennek megfelelően virágaik is 4–5 cm átmérőjűek. Mindkét típus értékes, tartós vágott virág. A törpe fajták cserepes növényként is szóba jöhetnek. Virágzásuk fajtától függően szeptember második felétől május végéig tart. A táblánkon látható fajták: *Minicymbidium* a *Showgirl* fajtacsoportból, az októberi virágzású **1. 'Malibu'.** Ugyancsak *Minicymbidium* és októberi virágzású, a **2. 'Ulfius Burgley'.** Két fajta a nagy virágú *Cymbidiumok* csoportjából: a sárga, **3. 'Angelica Advent'**, mint neve is mutatja, december elején nyílik, az élénkvörös **3/a 'Caprice'** egy-két héttel később.

4. Dendrobium phalaenopsis 'Prince Akihito'. Az Észak-Ausztráliában, Új-Guineában honos D. phalaenopsis fajtái ugyancsak értékes vágott virágok. Az első keresztezéseket 1929-ben Franciaországban végezték. Az utóbbi két évtizedben a távol-keleti országok orchideatermesztői foglalkoznak nemesítésével. Az élénk színű, bíborlila fajták a legkeresettebbek. A magángyűjteményekben is kedveltek. Az őszi–téli hónapokban virágoznak. Hőmérsékletigényük 16–20 °C. Az új fajták bejelentésükkor valamilyen fantázianevet kapnak. Ezeket szimpla idézőjellel írják le, így: (Pl. 'Prince Akihito')

Cattleya fajták. Korábban az „orchidea" virág megtestesítői voltak. Az utóbbi évtizedekben a Cymbidiumok térhódítása kissé háttérbe szorította őket. Bár tartósságuk, szállíthatóságuk nem vetekszik a Cymbidiumokkal, egyedi szépségük, illatuk még mindig előkelő helyet biztosít részükre az orchideák népes családjában.

1. Brassocattleya Memoria 'Helen Brown'. Hármas nemzetséghibrid (Brassavola, Laelia, Cattleya), 13–15 cm átmérőjű, sötét rózsaszín virágokkal. Egy-egy fürtben 2–6 virág nyílik. Erőteljes növekedésű, gazdagon virágzó fajta. Virágzási ideje tavasszal, nyár elején van. Mind vágott virágnak, mind a gyűjtemények gazdagítására alkalmas. Hőmérsékletigénye 18–20 °C.

2. Cattleya warneri 'Punctata'. E nagy, fehér virágú fajta tavasszal, nyár elején virágzik. Egy fürtben 2–5, 15–18 cm átmérőjű illatos virág nyílik. Élettartama 12–15 nap. Vágott virágnak is alkalmas. Hőmérsékletigénye 18–20 °C.

3. Cattleya schönbrunnensis. A bécsi Schönbrunni kastély pálmaházának híres orchideakertészetében nemesítették. Vannak ennél szebb hibridek is, de rendkívül hálás, gazdagon virágzó fajta. A növény 30 cm-es, a virágfürt hossza 10–15 cm. Egy virágzatban 2–5, 8–10 cm átmérőjű, illatos virág nyílik. Október–novemberben virágzik. Mind tövön, mind vágott virágként 14–16 napig eltart. Hőmérsékletigénye 18–20 °C.

Az orchideák nemesítését már a múlt század első felében kezdték el. Mivel nemcsak a nemzetségen belüli fajok, hanem maguk a nemzetségek is jól keresztezhetők egymással, az orchideák között gyakori a több nemzetség keresztezésével előállított hibrid. Ha a keresztezésben két vagy három nemzetség vesz részt, akkor nevüket összevonják: pl. a Laelia és Cattleya keresztezések neve Laeliocattleya vagy az Epidendrum × Cattleyáké Epicattleya. Ha a nemesítési partnerek száma háromnál több, akkor a hibrid új nemzetségnevet kap „ara" végződéssel. Ilyen pl. a Brassavola, Sophronitis, Laelia és Cattleya keresztezésével előállított *Potinara*. Az angol Királyi Kertészeti Társaság (Royal Horticultural Society) vezeti a bejelentett orchideahibridek listáját. Mivel ezért fizetni kell, a fajták ezrei nyilvántartás nélkül vannak forgalomban. A fajták száma ma meghaladja a százezret, számuk egyre növekszik. Sok az amatőrök által ötletszerűen keresztezett fajta is.

1. Cattleya Crhistina 'Dusky Maid'. Az utóbbi évek divatos fajtája. Erőteljesen sarjadzik, gazdagon virágzik, merev, erős szárán kemény lepellevelekkel. Egy fürtben általában 4 virág nyílik. Ősszel virágzik. A tövön is és vágott virágként egyformán tartós. Hőmérsékletigénye 17–20 °C.

2. 758. sz. Cattleya hibrid. Egyes nemesítők fajtáikat fantázianév helyett számmal látják el. Számmal jelöli keresztezéseit Walter Richter, az NDK világhírű nemesítője is. E Cattleya hibrid 18–20 cm átmérőjű virágai ősszel nyílnak. Hőmérsékletigénye 18–20 °C.

3. Brassocattleya 'Ria Meyer'. A Brassavola és a Cattleya aurantiaca hibridje. Húsos levelei 1–1,5 cm szélesek, 20–25 cm hosszúak. Egy-egy fürtben 4–7, 6–8 cm átmérőjű virág nyílik. Április–májusban virágzik. A virágzás 16–20 napig tart. Vágott virágnak nem alkalmas, viszont rendszeres virágzása és kis mérete miatt a gyűjtők kedvelt növénye. Hőmérsékletigénye 16–18 °C.

Paphiopedilum hibridek. E nemzetség nemesítése is az angliai Veitch cégnél kezdődött, 1869-ben. Kezdetben a nagyobb méretű virág volt az elsődleges cél, később az élénk virágszínre és a feltűnő rajzolatok, pöttyök kialakítására is törekedtek. Az utóbbi évtizedekben ezek mellett még a kerekded, zárt virágtípust is kedvelik a nemesítők. Mivel vágott virágként is keresett, jó tulajdonságnak számít erőteljes hosszú szára is.

1. 7502. sz. hibrid. A legújabb virágformát mutatja. Többszörös keresztezés eredménye. Január–februárban virágzik. A virágzati tengely 18 cm hosszú, a virág átmérője 8–10 cm. A virágzás hoszszan tartó: 30–35 nap. Vágott virágnak is kiváló. Hőmérsékletigénye 18–20 °C.

2. 7386. sz. hibrid. Az előző fajtához hasonlóan többszörös keresztezés eredménye. A virág 12 cm átmérőjű, élénk színű. A virágzási idő november–január. A virág másfél hónapig is friss marad. Vágott virágként is alkalmas. Hőmérsékletigénye 18–20 °C.

3. 7439. sz. hibrid. Széles, élénk színű vitorlájával tűnik ki a hibridek sorából. A virág átmérője 8–9 cm. Virágzási ideje szeptember–október. A virágzás 4–5 hétig tart. Értékes vágott virág. Hőmérsékletigénye 18–20 °C.

4. Miltonia 'Hudson Bay'. A Miltonia nemzetség nemesítése 1889-ben Párizsban kezdődött. A nagy virágú, élénk színű, fénylő, bársonyos fajták elsősorban a gyűjtők és a növénygyűjtemények számára értékesek, mert virágzásuk rendkívül hosszan tartó. Vágott virágnak azonban nem alkalmasak, mert gyorsan elhervadnak. A táblán látható fajta virágátmérője 9–11 cm. Virágzási ideje: március–április és szeptember–október. Hőmérsékletigénye 18–20 °C.

1. Doritaenopsis hibrid. Rajza a *címlapon* látható. A Doritis és Phalaenopsis nemzetség keresztezésével jött létre ez a hibrid. A két nemzetség előnyös tulajdonságai ötvöződnek benne: az elsőtől az élénk színt, a sokvirágú fürtöt, a tartósságot, a másiktól a nagyméretű virágot s a szép virágformát örökölte. Levelei 25–30 cm hosszúak, 4–6 cm szélesek. A virágfürt a 80 cm-t is meghaladja. A virágok átmérője 6–7 cm. Egy virágszárán folyamatosan, hónapokig virágzik. Hőmérsékletigénye 18–20 °C.

2. Phalaenopsis 'Alsmer Rosa'. A Phalaenopsis nemzetség nemesítését szintén az angol Veitch cég kezdte el 1886-ban. A Phalaenopsisok azonban csak az 1960-as évek elejétől kerültek az érdeklődés előterébe. Azóta vágott virágként is, gyűjteményes anyagként is rendkívül kedveltek. Főleg a P. amabilis hibridek színes virágú fajtái váltak igen népszerűvé. A táblánkon látható fajta virágátmérője 5–6 cm. A fürt egyszerű, 6–8 virágos. Tövén is, vágott virágként is tartósan nyílik, és ismételten virágoztatható. Hőmérsékletigénye 18–20 °C.

3. Phalaenopsis Music 'Pentagramma'. Az utóbbi évtizedben jöttek divatba ezek a színes hálózattal rajzolt virágok. Virágfürtje 40–50 cm-es, a virágok átmérője 6 cm. Az őszi-téli hónapokban virágzik. Hőmérsékletigénye 18–20 °C. A Phalaenopsis fajták kis körültekintéssel ablakpárkányon is nevelhetők és virágoztathatók. A szükséges páratartalmat aljzatként használt, nedvesen tartott koksszal, mohával vagy kaviccsal s gyakori permetezéssel biztosíthatjuk.

4. Pleurothallis 'Pluto'. A szép virágú fajtákkal nem versenyezhet, inkább csak botanikai érdekesség. Az élénk, bíborszínű levélfonák azonban változatosságot jelent a gyűjteményekben. A növény mindössze 10–12 cm-es, kéreg- vagy gyökérdarabhoz rögzítve kell nevelni. Hőmérsékletigénye 15–17 °C.

1. Vanda × Vanda Gordon Dillon. A Vanda nemzetség nemesítése rövid múltra tekint vissza. Az 1950-es években került a nemesítők érdeklődésének előterébe. Elsősorban a távol-keleti termesztők ismerték fel a benne rejlő lehetőségeket. E néhány évtized alatt főként a tartós és mutatós vágott virág létrehozása volt a cél a keresztezéseknél. A kis termetű, de nagyon sok virágú Ascocentrum nemzetséggel keresztezve különösen sok hibridje van. Ezek a gyűjtők számára is érdekesek. A táblán látható fajta rövid fürtű, az illatos virágok átmérője 5–6 cm. Hőmérsékletigénye 15–17 °C.

2. Vanda 'Aschenputtel'. A Vandák között 40–60 cm magas, 20 cm-es levelekkel borított törzsével kis termetű növénynek számít. Rövid virágfürtjében 4–6 illatos, 3–4 cm átmérőjű virág nyílik. Nyár közepén–végén virágzik. A virágzás hosszan tartó. Mérete miatt a magángyűjtőknek is érdemes foglalkozni vele.

3. Vuylstekeara Cambria. Mint neve mutatja, többszörös nemzetséghibrid: a Cochlioda, Miltonia és Odontoglossum keresztezésével 1931-ben állították elő. Népszerűsége különösen a merisztémaszaporítás elterjedése után, ugrásszerűen megnőtt. Szövettenyésztéssel ugyanis könnyen szaporítható. Miután a V. fajták virága rendkívül szép, és vágott virágként is tartós, népszerűségük indokolt. A hibrid értékét öregbíti, hogy viszonylag igénytelen, így gyakorlott szobakertészek az ablakpárkányon is virágoztathatják. A táblán a **'Susanna'** nevű fajta látható. A növény mérete 25–30 cm. A virágfürt 30–40 cm-es, a virágok átmérője 6–8 cm. A lepellevelek bársonyosan fénylők. Késő ősszel virágzik. Hőmérsékletigénye 15–17 °C.

NÉVMUTATÓ

(A római számok a színes táblákat, az arab számok a képeket ismertető szövegoldalakat jelölik.)

HU ISSN 0324-3168

ISBN 963 11 4430 5

Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest
Felelős kiadó: Sziládi János igazgató
Kossuth Nyomda (85.0816), Budapest, 1986
Felelős vezető: Bede István vezérigazgató
Felelős szerkesztő: D. Nagy Éva
A szöveget gondozta: Makai Judit
Szakmailag ellenőrizte: dr. Klincsek Pál
Műszaki vezető: Szakálos Mihály
Képszerkesztő: Árva Ilona
Műszaki szerkesztő: Deák Ferencné
154 000 példány
Terjedelem: 2,76 (A/5) ív. IF 5546

32,— Ft

A Búvár Zsebkönyvek
eddig megjelent kötetei:

Madarak 1. (4. kiadás)
Vadvirágok 1. (4. kiadás)
Gombák (4. kiadás)
Halak (3. kiadás)
Lepkék (4. kiadás)
Dísznövények (3. kiadás)
Csigák, kagylók (2. kiadás)
Fák, bokrok (3. kiadás)
Legyek, hangyák, méhek, darazsak (3. kiadás)
Vadak (3. kiadás)
Ásványok (2. kiadás)
Mohák, zuzmók, harasztok (2. kiadás)
Bogarak (3. kiadás)
Kövületek
Kutyák (3. kiadás)
Kígyók, békák (2. kiadás)
Díszmadarak (3. kiadás)
Vadvirágok 2. (3. kiadás)
Kultúrnövények 1. (2. kiadás)
Pókok, skorpiók (3. kiadás)
Háziállatok (3. kiadás)
Gyümölcsök (3. kiadás)
Ősállatok (3. kiadás)
Kultúrnövények 2.
Felhők (2. kiadás)
Állatkerti emlősök (2. kiadás)
Állatkerti madarak (2. kiadás)
Gyógynövények
Tengeri állatok 1. (2. kiadás)
Tengeri állatok 2.
Emberek (2. kiadás)
Kaktuszok, pozsgások (2. kiadás)
Fűszernövények (2. kiadás)
Különös növények
Kisemlősök (2. kiadás)
Emberelődök
Trópusi pillangók
Kabócák, bodobácsok
Ősnövények
Havasi virágok
Hagymások, gumósok
Szitakötők, kérészek, hangyalesők
Madarak 2.
Különös állatok
Egyszervolt állatok
Trópusi orchideák

